

KIÁLTÓ SZÓ

SZERKESZTI: DR. TAVASZY SÁNDOR // FŐMUNKATÁRSÁK: BIRÓ SÁNDOR ÉS LÁSZLÓ DEZSŐ.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: CLUJ, CALEA MARECHAL FOCH 38. SZÁM.

Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők. -- Előfizetési díja félévre 50 Lei, egész évre 100 Lei.

XIII. ÉVFOLYAM

1939. MÁJUS

5. SZÁM

Inregistrat la Tribunalul sub N-rul 1507/1938, la N-rul curent 27. sz. a. bejegyezve a cluji Törvényszéknél.

A keresztyénség és a kapitalizmus.

A múlt század második felétől kezdve mindegyre gyakrabban merült fel a címben kifejezett valóságok egymáshoz való viszonyának nagy kérdése. Sajnos nem keresztyén emberek részéről. A keresztyénség vezetői és képviselői részint kényelmességből, részint nemtörődomségből lehunyták szemüket e kérdés óriási jelentősége előtt. Nem akartak, vagy nem mertek a legfőbb esetben szembenézni azzal s így a munkások és mindenféle foglalkozású nincstelenek folyton növekedő tömege lassankint elfordult a keresztyén egyházaktól. Sőt nemcsak elfordult, hanem egyenesen ellenséges dühvel fordult szembe velük. És ami a leg súlyosabb: nemcsak velük, hanem az általuk képviselt keresztyénséggel is. Ma már az a helyzet, hogy a munkásság legnagyobb része szinte mindenütt megvetéssel és gyűlölettel beszél a keresztyénségről s még inkább a keresztyén egyházakról. Ahol kivételképpen e gyűlölet nincs meg, ott a megértés oka feltétlenül az ú. n. keresztyén szociálista tevékenységben, az illető keresztyén egyház vezetőinek a munkássággal és a kapitalizmussal szemben tanúsított magatartásában keresendő.

Miben is áll tulajdonképpen e kérdés lényege? Milyen vád érte és éri ezen a téren a keresztyénséget? És mi a keresztyénség, a keresztyén egyházak üzenete a gazdasági rendszerek útvesztőiben bolyongó emberek számára?

A kérdés lényegében ez: milyen álláspontot foglal el a keresztyénség a kapitalizmussal, mint gazdasági rendszerrel szemben? Szükségesnek látja-e átalakítását vagy teljes megszüntetését és egy más gazdasági rendszerrel való helyettesítését, vagy pedig odaáll a védelmezői közé? A kérdés ilyen

formában természetesen már az egyes keresztyén egyházakkal szembe szegeztetett és a kérdezők ezektől vártak feleletet.

Az így megkérdezett egyházak legnagyobb része azonban hallgatott, vagy pedig kitért a válasz elől, nem is beszélve azokról az esetekről, mikor egyházi vezetők magafartása azt a határozott meggyőződést érlelte meg a munkásságban, hogy a keresztyénséget képviselő egyházak a kapitalizmushoz ragaszkodnak.

Pedig egyre világosabban látszott, hogy a kapitalizmus gazdasági rendszere folyton növekedő elégedetlenséget okoz a társadalom széles rétegeiben. Az elégedetlenség jogos voltát sem lehetett tagadni, mert hiszen a tőkehalmozásra és a minél nagyobb nyereségre épített rendszer természetéből következett a nagy tömegek gazdasági kiszákmányolása. A gyári és más ipari üzemekben dolgozó tömegek milliói, egyes országokban a mezőgazdasági munkások hatalmas tömegei éhbérért dolgoztak azért, hogy pár ember, gyárosok, vállalkozók és nagybirtokosok óriási vagyonukat fentartassák. A világháború után pedig még világosabban lehetett látni a kapitalista gazdasági rendszer szörnyű következményeit. A népek közti gyűlölet, a háborús feszültségek, a gazdasági válság, nemzetiségek és kisebbségek szörnyű helyzete legnagyobb részt mind a mai gazdasági rendszerből egyenesen következő törvényszerűség miatt állott elő.

Ilyen körülmények között érthető, hogy ma már nemcsak a munkásság, de az emberi társadalom más rétegei is elkerülhetetlennek látják a kapitalizmus gazdasági rendszerének megszüntetését, vagy legalább is átalakítását. Ha tehát a keresztyén egy-

Megjelent!

„Dolgozatok a református theologiai tudományok köréből“ sorozat
16-ik száma

DR. TAVASZY SÁNDORTÓL:

Az ethika mai kérdései.

Ára 15 Lei.

Előkészületben!

Előkészületben!

A sorozat 17-ik száma:

Mi szükségünk van az Ótestamentumra

Irta: Dr. Gönczy Lajos.

JOH. VAL. ANDREA:

Az Úr jámbor szolgája.

Szellemi szórakozás együgyű keresztyének mulattatására.

Fordította: Dr. Makkai Sándor. Ára 10 Lei.

Dr. Ravasz László:

Hit és engedelmesség

Prédikációk, beszédek, cikkek, előadások. 350 oldal. Ára 180 Lei.

Hazafelé.

Elmélkedések és imádságok nők számára. Finom indiai papíron
előállítva ára: **200 Lei.**

Művészi kivitelű

Konfirmációi emléklapok

Két változatban és pedig: „Zörgető Jézus“ és az „Utolsó
vacsora“ című képekkel.

Egy darab 4 Lei. A portó külön számíttatik fel.

DR. IMRE LAJOS:

Aranylánc.

Elmélkedések konfirmándusok számára.

35 elmélkedés a konfirmációi előkészítés öt hetének minden nap-
jára, magában foglalva a ref. ker. hit és élet legfőbb kérdéseit.

Ára darabonként 15 Lei.

Megrendelhetők az Ifjú Erdély kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theol.

házak nem néznek szembe komolyan ezzel a kérdéssel, úgy egyre nagyobb tömegek fordulnak szembe nemcsak velük, de magával a keresztyénséggel is. A keresztyén egyházaknak tehát le kell szögezniük álláspontjukat a mai gazdasági rendszer és főleg az abból következő igazságtalanságokkal szemben.

Ezt az igazságot egyes egyházak már a világháború előtt belátták. Így keletkeztek a különböző keresztyén szociálista mozgalmak a nyugati országokban. Legtöbb eredményt Angliában értek el, hol munkásságuk következtében a proletáriátus nem viseltetik ellenséges magatartással a keresztyénség iránt. Sajnos a keresztyén szociálista mozgalmak hatása legtöbb helyen nagyon szűk területre szorított, főleg azért, mert a keresztyén egyházak nem voltak egységesek magatartásukban a gazdasági rendszer következményeinek elítélését illetően. Ez a megállapítás főleg a protestáns egyházakra nézve érvényes, mert a r. kat. egyház a maga felfogását mindenütt egységesen érvényesítette. Aróm. kat. egyház ezen téren a háború előtt és után sokkal függetlenebbnek és határozottabbnak látszott, mint a protestáns, illetve nem róm. kat. egyházak.

A kérdés megítélésében azonban az *Élet és Munka* nevű ökumenikus mozgalom nagy előhaladásáról tett tanubizonyítást. Az összes protestáns és gör. keleti keresztyén egyházak részvételével tartott két nagy konferenciáján, a stockholmi (1925) és oxfordi (1937) ülésein leszögezte álláspontját a mai gazdasági rendszer és következményeivel szemben. Ilyenformán jelenleg a protestáns és gör. keleti egyházak felfogása egységesnek tekinthető a gazdasági és társadalmi kérdéseket illetően, miután az 1937-es oxfordi konferencia határozatait ottani képviselőik aláírták.

E határozatok mindenekelőtt őszintén beismerik a keresztyének felelősségét a gazdasági rendszer igazságtalanságaival szemben. „A keresztyének a gazdasági rendszer kiáltó igazságtalanságaival szemben tanúsított vakáság miatt részben felelősek bizonyos mozgalmak vallásellenes jellegéért és azért, hogy ezek a mozgalmak a társadalmi igazságért vívott harcukkal egyidejűleg minden vallásos hitet visszautasítsanak.” A keresztyén erőfeszítésnek tehát egy igazságosabb vagyonelosztás megvalósítására kell törekednie. Hogyan?

Legelőször bizonyos alapelvek lefektetésével. „A keresztyénség társadalmilag haszontalanná válik, ha nem ismeri el, hogy a szeretetnek akarnia kell az igazságot is.” A szeretet törvénye újból kérdéssé tesz min-

den rendszert, mely társadalmi előjogokat ad és egyrészt fényűzés és hiúság előidézője, másrészt pedig nyomorúságot és bizonytalanságot okoz. . . A keresztyénség a legmagasabbrendű társadalmi vallás. Szerinte az emberek csak szolgálattal és áldozattal teljes életben találhatnak békét és boldogságot.

Az ember erkölcsi és szellemi természetét a mai gazdasági rendszer elmélete és gyakorlata mélyen sérti ebben az ipariásított világban. Ennek következtében „minden olyan társadalmi rendszer és intézmény keresztyénellenes, amelyik az emberi méltóságot lealacsonyítja, egyes embereket mint önmagukban való célt, másokat mint eszközöket tekint és a közös emberi származást háttérbe szorítja, mikor a születés, vagyon és társadalmi helyzet esetleges külsőségeit kiemeli.”

A mai gazdasági és társadalmi rendszer emez elítélése után az oxfordi konferencián résztvevő keresztyén egyházak leszögezték a tulajdonra és annak használatára vonatkozó felfogásukat. Eszerint minden emberi tulajdonjog viszonylagos. Csak annyiban létezik, amennyiben az ember Istenhez tartozik, mint aki minden gazdagság és minden emberi tehetség teremtője. Az ember csak sáfára, letéteményese a javoknak. A jószándékú keresztyén embernek a magántulajdon felhalmozását mindig a társadalmi következmények világánál kell elbírálnia. Amilyen mértékben indokolt a tulajdonjog keresztyén felfogás szerint, ugyanolyan mértékben indokolt e jog minél nagyobb arányú sokszorosítása is. A magántulajdon joga nem tartható meg és nem gyakorolható a társadalmi következményekre és az egész közösség gazdasági helyzetére való tekintet nélkül. A keresztyéneknek mindent meg kell tenniük a gazdasági élet igazságosabb megszervezése érdekében.

Az oxfordi konferencia eme határozatait elfogadó egyházak végeredményben tehát azt az alapigazságot próbálták érvényesíteni, hogy a keresztyénség, az Evangélium, semmiféle rendszerhez nincs kötve, mert minden gazdasági rendszernek s így a kapitalizmusnak is felette áll. Az a lelkipásztor, aki a munkaadóknak nem meri, vagy nem akarja hirdetni Isten Igéjének teljességét, — tehát az ítéletet is — épen úgy végzetes tévedésbe esik, mint az a munkás, aki a lelkész eme gyávasága miatt magát a keresztyénséget hibáztatja.

Istennek hála a keresztyén egyházak kezdik felismerni azt a felelősséget, mellyel nézniük kell ezt az eléggé elhanyagolt kér-

dést. Remélni lehet ezeketán, hogy amennyiben a fent ismertett oxfordi határozatoknak az ígéhirdetésben megfelelő teret juttatnak,

úira megnyílik a lehetősége a munkásság közt végzendő eredményes keresztyén munkának.
BIRÓ SÁNDOR.

Református Gyülekezeti Élet.

A fenti címen jelent meg április 9-én húszéves munkatársunknak: Dávid Gyula, székelyudvarhelyi lelkipásztornak szerkesztésében új népies vallásos folyóiratunk.

Egyházi életünk ez új jelének megjelenése akkora örömmel és annyi új gondolattal töltött meg, hogy a sablonos ismertetésen túl, külön cikkben kell gondolataimat kifejeznem.

A Harangszó megszűnése után ismét van tehát gyülekezeti néplapunk. Ez a lap is az udvarhelyi egyházmegyéből indult el, mint népszerű elődje, a Harangszó, amint az előfizetői felhívás mondja, az új lap is előfizetőinek tekinti a Harangszó régi előfizetőit. Bizonyosak vagyunk benne, hogy a Harangszó kipróbált szerkesztői: Nagy Lajos, esperes és Márk Mihály, agyagfalvi lelkész minden tapasztalatukat és munkakészségüket az új lap szolgálatába állítják. Egyházi néplap szerkesztés terén nekik van legtöbb tapasztalatuk. Mi szeretnénk úgy látni, hogy a Harangszó betöltötte a hivatását: összeharangozta a Református Gyülekezeti Életet. Ahogy a harangszónak az a feladata, hogy messze áradjon, eljusson minden házhoz és minden lélekhez, ugyanúgy a református gyülekezeti életnek az a feladata, hogy a harangszó által felébresztett, összehívott lelkeket együtt tartsa, munkára küldje és testvéri közösségbe szervezze. Ma már egészen világos, hogy az általános keretű és jellegű egyházi megbredésünk eredményeit nagyon határozott gyülekezeti keretek közé kell fogunk. Ma nem általánosan keresztyéneket vagy egyháztagekat, hanem a maguk gyülekezetéhez hittel, szeretettel és áldozattal ragaszkodó keresztyéneket kell a református egyházban nevelni.

Igen, ennek az új lapnak a megjelenése újabb jele annak a bibliai és hitvallási igazságnak, hogy Krisztus egyháza itt a földön első sorban gyülekezet. Minden más egyházi szervezet: egyházmegye, egyházkerület és történelmi egyház földi életének gyökereit a gyülekezettől nyeri. Makkai Sándor azt mondta: az egyház = egyház! Majd ezt kiegészítette: a református egyház = református egyház! Mi ezt a két fundamentális tételt egészen konkrétan így fogalmazzuk meg: *a református egyház = református gyülekezet és hitben élő református gyülekezetek szövetsége* a szélesebb körű egyházi közösségekben s testületekben. A mai élet üteme az általános tételektől a konkrét feladatok felé halad. A hitvallásos, bibliai gondolkodásnak is ez az útja s így el kell

jutnunk oda, hogy egyházi életünk kérdéseit, mint gyülekezeti kérdéseket vizsgáljuk, s minden közegyházi ténykedésünket örökösön vonatkozásba hozzuk az egyházi közösséghez tartozó gyülekezetek igazi érdekeivel.

Már több alkalommal kifejeztük ebben a lapban is, hogy az egyház megújulása gyülekezeti ügy. A reformátorok nem valami általános egyházat, hanem gyülekezeteket reformáltak s a reformáció mint egyik gyülekezet megújulásának a ténye hatott a többi gyülekezetekre. Meg vagyunk győződve, hogy egyes gyülekezetek megújulása fogja ma is egész egyházi közösségünk igazi és komoly megújulását eredményezni. Ma, amikor a gyülekezetek és intézményeink védelme egyházi főhatóságunk majd minden energiáját és erejét felemészti, világosan kell látni, hogy minden gyülekezeti és egyházmegyei erőt az egyes, adott gyülekezetek megújulására kell összpontosítani. Azt a nagy ú. n. „vidéki elégedetlenséget“, amely mint ködös fantom kísért közegyházi életünk fölött, termékenyítő mozdulattal kell a vidéki gyülekezetek felé fordítani, mert ha ez szent elégedetlenség volt, feltétlenül gyülekezeti megújulás s azon keresztül egyetemes egyházi megújulás fog származni belőle, ha pedig csak demagógia volt, akkor szerte fog oszlani egy adott gyülekezeti élet valóban meglátott súlyos gondjai és akadályai között.

Ma már alig van olyan gyülekezetünk, amelynek vezetői és tagjai ne tudnák, hogy mi az igazi református gyülekezeti élet alapja s ezen az alapon milyen szerteágazó, gazdag életnek kell kihajtania. De még csak a kezdet legkezdetén vagyunk azon a téren, hogy gyülekezeteink minden tekintetben valóban egyházak is legyenek. Sok prédikálásra, tanításra, imádságra, feddésre és áldozathozatalra van szükségünk addig, amíg gyülekezeteink tényleges élete valóban református gyülekezeti léletté válik.

Ez az új lap éppen akkor jelent meg, amikor egyre világosabb lett az a hiány, amelynek betöltésére fáradoznia kell, akkor jelent meg, amikor egyházunk minden igazi érdeke egyre jobban sürgeti a gyülekezetek lelki s anyagi megerősítését, egyházzá tételét.

Milyen jó ebben a helyzetben tudnunk, hogy ennek a lapnak a szerkesztése olyan férfi kezében van, aki egy évtizedes falusi lelkipásztori munka után most egy városi gyülekezetben mutatja meg, hogy hogyan kell egy református gyülekezetet az Isten iránti engedelmes hitben

lelkiekben és anyagiakban egyaránt vezetni. Milyen jó, hogy ennek a férfinak a teológiai tudománya is megvan arra, hogy élesen megláthassa az igazi gyülekezet körvonalait és az adott gyülekezet bűneit. A lap első száma már nemcsak ígéret, hanem biztosíték is amellet, hogy ez a lap tudja, mi a hivatása.

Megvagyunk győződve, hogy pár hónap alatt a legteljesebb munkatársi gárda és előfizetői tábor fog e lap körül csoportosulni, mert egyre többen látják meg, hogy az igazi református élet = gyülekezeti élet.

A lap évi 50 lejért rendelhető meg a kiadóhivatalban: Ref. Lelkészi Hiv., Odorheiu. L. D.

Kutter felfogása a munkáskérdésről.

A munkáskérdés: az ember helyes társas együttélésének a szociális kérdés igazságos megoldásának kérdése jelenti a vallás, helyesebben az evangélium gyökérvizsgálását: az embert az ő felebarátjához és itt éppen az ő munkástestvérehez való viszonyában. Ezt a viszonyt pedig döntően, egyedül döntően az embernek Istenhez, Krisztus atyjához való viszonya határozza meg. Mert az élő Istenről van szó, mondja Kutter, amikor mi a szociális kérdéssről, a viszonyoknak javításáról és szanálásáról, a mi jelenlegi gazdasági rendszerünk átforgalmazásáról beszélünk. (Wir Pfarer 158. l.) Ezért kell nekünk mindennek előtt és mindennek felett Istenhez való viszonyunkat tisztáznunk, újból és újból evangéliumi revízió alá vonnunk, mert ennek a viszonynak tisztázása föltétlenül eredményezi, maga után vonja felebarátomhoz való viszonyom tisztázását is és így a munkáskérdés rendezését is. Minden más kiindulási pont hamis és helytelen, nem radikális és nem fundamentális. Nekünk keresztyén embereknek adatott meg az a gyönyörűséges előjog, hogy a szociális kérdések zűrzavaros gazdagságát egy nagy, termékeny princípiumból vezessük le: az élő Isten postulatumból: fogalmazza meg Kutter sajtószóval. A szociális kérdés mindig meg volt, mióta az ember együtt van, együtt létezik és a megoldások is mindig kerestettek, de ijesztővé, katasztrófálissá, kihatásaiban felmérhetetlenné azóta vált e kérdés, mióta a liberális kapitalizmus szinte egyeduralmi hatalommal bíró bálványá lett.

Szociálizmus név alatt ismeretesek azok a mozgalmak, teoriák, erőfeszítések, amelyek e kérdést tudatossá tették és annak megoldását célozták. Ki is tudná a szociálizmusnak egyértelmű és félreismertetetlen fogalmazását adni?

A természettudományi világnézetben, a történelmi materializmuson alapuló szociáldemokrácia és annak legkonzekvensebb formája a marxizmus, a kommunizmus, a különféle internacionálék, a „keresztyén“ szociálizmus, evangéliumi szociálizmus, vallásos szociálizmus, nálunk dolgozók blokkja, fascizmus, a fascizmus, nemzeti szociálizmus stb., stb. ugyanannak a szociálizmusnak rendkívül különböző, egymással sokszor élesen szembehelyezkedő színeződései. Nem nehéz a szociális tendenciát a szabadkőműves-ségből vagy akár az oxfordi csoportmozgalomból kiolvasni.

Nekem az tételtem most kötelességemmé, hogy egy rövid cikk keretében a svájci szociálizmus egyik legjelentősebb stációjával az ú. n. *vallásos szociálizmussal* foglalkozzam, elsősorban annak inspirátorával Kutter Hermannal, a Brunnerék híres tanítómesterével, Schweiz proletár prófétájával, a zürichiek nagyenerű papjával.

„Krisztusnak Istenországával szükségképpen össze kell kötnünk a szociálizmust, mert lehetetlen Istennek az emberek között való lakozását a mai fennálló rendszerekkel együttgondolni“, így indul el a vallásos szociálizmus. De Kutternek nagy egyénisége túlmegy ennek a mozgalomnak keretein. Kutter prófétai-kritikai egyéniség, akinek nincs is valójában szociális rendszere, mert semmitől se irtóztott jobban, mint a rendszeralkotástól, a felfogásoktól, a teoriáktól, az irányoktól. Minduntalan hangsúlyozza, hogy az élő Isten és az Istenről való gondolat között fundamentális különbség van. Így nem lehet nála beszélni a munkáskérdésben elfoglalt speciális álláspontokról vagy a munkáskérdés megoldására vonatkozó rendszerről. De minden cikkében, predikációjában, könyvében ott izzik a munkások iránt való határtalan szeretete. Ezt a nagy szeretetet éreztem ki az egész szenvedő emberiség iránt, amikor először hallottam őt ígét hirdetni a világháború befejezése után a nagy locarnói békemű megkötése alkalmával. Az erdélyi protestantizmus igehirdetési esztétizmusán fölnevelkedett lelkiségem alig-alig tudott megbarátkozni a proletárok papjával. Kutter igehirdetése nem volt „szép“, a metaforák és hasonlatok művelésében nem gyönyörködtetett, radikális hangja megdöbbentett. A schweizi protestantizmusnak erről az idejéről jegyzi fel az egyik elfogult magyar krónikás: „Zürichben Marx magyarázza a bibliát“ és ezzel az elhamarkodott ítéletével durván megsérti a vendégjogot.

„Az evangélium különösképpen a szegényekhez és kicsinyekhez szóló üzenet akar lenni, az egyház pedig sajnos a gazdagoknak és előkelőknek egyháza lett. A keresztyénység gyilkol. A mi mai termelési rendszerünk nem más, mint a szegényeknek, gyengéknek és erőtelenekek lassú gyilkolása. A kapitalizmus a kicsi emberek halála, a szindikátusok és trösztök nem mások, mint a pusztítás lövészárkai: ezer meg ezer

kicsi exisztencia pusztul el az „*ipar csatamezején*.” A mi egész bérrendszerünk gyilkolási rendszer. (Gerechtigkeit 600. l.) „Jaj nektek gazdagok és nagyok, akik megvetéssel tekintetek a proletártömegek szenvedéseire és fölényes farizeizmussal az ő bűnüket teszitek felelőssé a ő nyomorukért, mondom nektek, a hatalmas és igazságos Isten a ti kezetekről kéri számon pénzhétségtek által elpusztított proletárok véréért. (Bibel u. Wohnungsnot 104. l.) Állattá sülyesztettétek őket. Nem szabad félünk felfedni a nyomor gyökerét, ki-ki a maga helyén, mert éppen ez jelenti a mi hitünk alkalmazását a földön, ebben áll a mi praktikus keresztyénségünk.”

Világosan látja a munkáskérdés egész komplexumát: zsúfolt, egészségtelen lakás, hiányos táplálkozás, alkoholizmus, laza erkölcsiség, szabadszerelem, bérharc, nyolc órai munkaidő, közös termelés, magántulajdon leépítése, forrongás, elégedetlenkedés, hitetlenség, egyház-vallás ellenesség, elállatiasodás stb.; előítéletektől mentesen akarja a munkásokat megérteni, a szánozó, a segítő szeretet szemével tekint reájuk, sorsukért, helyzetükért, nyomorukért nem őket teszi elsősorban felelőssé. Vajjon a keresztyén hitben nem az előkelők gyermekei taníthatnak a legnagyobb buzgalommal: kiált fel. Hazugságnak minősíti e világ igazságtalanságait, annak megoldását egyszerűen áttolni a túlvilágra és a túlvilági igazságszolgáltatással kiegyenlíteni. Nem térhet ki az egyház e kérdések megoldása elől azzal, hogy ezek lényegükben anyagi természetű kérdések és az anyagi kérdések másodrendű értékűek. Keményen hangsúlyozza, hogy a munkáskérdés megoldásánál nem elegendő nemzetgazdasági kategóriákkal operálni. A munkáskérdés Isten igazságosságának a kérdése. Nemcsak a „proletáriátus” és a bourgeoisie, nemcsak a kapitalizmus és szociáldemokrácia, nemcsak a negyedik rendnek az emancipációja körül forog a kérdés — ezek mind csak szimpptomák — magáról az élő Istenről van szó. Az ő *dicsősége forog kockán*. A szociális kérdés nem önmagában való kérdés, sőt önmagában való szociális kérdés nincs is, a szociális kérdés nem állítható egy rangsorba a keresztyén hit kérdésével. Magának az evangéliumnak a feladata az a probléma, *hogyan mit tegyünk*, hogy a viszonyok igazságosak legyenek. Istent megérteni annyi, mint az ő teremtményét az ő szolgálatába állítani. Legyen meg az ő akarata nemcsak a mennyben, hanem a földön is. Isten szuverenitása terjedjen ki az emberi élet egész területére: a mechanikai, technikai, materiális világ területére is.

Itt nem segít az ad hoc szeretetmunka, alamiznaosztogatás, szegénygondozás, munkanélküli segély, hangulatsínálás a proletárok mellett különösen karácsony alkalmával, bálók és koncertek: dámák és urak kegyes szórakozása, sportja és divatja. A nagy közösség,

az egyetemesség felelősségét kell feléleszteni, egész társadalmi életünket átalakítani, világunkat *mássá* kell tenni.

A gazdagokat és a nagyokat rója meg nyilvánosan Jézus, nem pedig a szegényeket. Az egyháznak kellene bátorsága legyen: egészen és osztatlanul a kizsákmányoltak oldalára állani. Hogy ma százazrek „Isten nélkül”, „lelki békeség”, „hit nélkül” élnek, annak bűnét a kapitalizmus, a kapitalizmust dajkáló állam, végül a társadalom hordozza. A tömegek istentelensége a legsúlyosabb és legáltalóbb szemrehányás, melyet a keresztyénségnek az ő kegyes és nem kegyes kapitálistáival együtt tenni lehet.

Radikálizmusában így jut el a legsürgősebb postulatumaihoz (ahogy ő nevezi): a termelési eszközök és a föld magántulajdon jellege megszüntetésének elvéhez. Ésaías prófétai szavát gondolja követni: Jaj azoknak, akik a házhoz házat ragasztanak és mezőt foglalnak a mezőkhöz, míg egy helyecske sem marad, és csak ti magatok laktok itt e földön. (És. 5 : 8.)

Egyszerűen összeegyeztethetlen a felebaráti szeretet nagy törvényével, hogy a termelési eszközök, amelyekhez mindenkinek ugyanaz a döntő érdeke fűződik, kevesek birtokában legyenek és kevesek kénye-kedvétől függjön, miként és hogyan éljen az egyetem. Nyilvánvaló, hogy a termelési eszközök magántulajdona, egyes embereknek az ő embertársai munkaereje felett való szabad rendelkezése igazságtalanság, amin segíteni kell. Egy olyan termelési rendszer, amelyik úgy látszik csak azért van, hogy keveseket az egyetem kárára meggazdagítson, az isteni igazság bírói széke előtt nem állhat meg. Minden nyomor, az embernek minden elállatiasítása az evangélium sérelme. A mi keresztyénségünk szétválasztja az eget és a földet, az igazi keresztyénség egyesíti.

Mit is kell tennünk? Előbb nekünk kell igaz keresztyénekké lennünk, olyanokká, akik *elvetjük* előítéleteinket, felfogásainkat, „álláspontunkat”, elveinket, farizeizmusunkat és erkölcsprédikátor jellegünket, a mi keresztyénségünk egész mai szellemét és üzemét. Nekünk az embereket bűneik dacára szeretnünk kell, úgy ahogy vannak. Ahogy Jézus tette. Minden gonosz mögött a jót kell meglátnunk. A gonosznak nem hinni. Remélni. Mindig újból remélni. Minden embert Istenhez számítani: azt a bűnös istentelen proletárt is. A megítélésekkel és elítélésekkel felhagyni. A világot Isten szemével nézni. Új közösségi életre van szükségünk, a lélek és igazság közösségére, amikor ugyanazon egy testnek vagyunk mindnyájan, de mindnyájan tagjai, ahol igazán ismerjük és szeretjük egymást.

Öreg kora felé radikálizmusa megenyhül, hangja megszelídül, osztályharc szelleme megtisztul. „Das Bilderbuch Gottes” című könyvében már úgy beszél ezekről a nagy dolgokról, mint az atya gyermekeivel, játszi kedvvel. Játszva tanít. De azért mindvégig megmarad a

proletárok és szegények papjának.

Vajjon a mi erdélyi református egyházunkban van-é vagy volt-é proletárkérdés, vajjon a mi erdélyi református egyházunk mindenki egyháza

volt a múltban és az-é a jelenben, vagy pedig csak urak, polgárok és falusiak egyháza? Vajjon ezek a kérdések nekünk nem kérdéseink?

Zólyomi Jenő.

Hogyan biztosítsuk egyházi életünk anyagi feltételeit?

Az egyház létének gyökerében nem itt a történelem anyagi és szellemi tényezőiben, hanem mennyei fejében: Jézus Krisztusban van fundálva. Az egyházi életnek igazi református gondolkodás szerint „*anyagi alapjai*“ nincsenek. Az egyház fundamentuma a próféták és apostolok Krisztusról való bizonyágtétele, lévén a szegletkő, akire ez a bizonyágtétel is támaszkodik, maga az Úr Jézus Krisztus. Ez a tiszta alaptétel azonban nem zárja ki azt, hogy az egyház történelemben végzett munkájának súlyos *anyagi, gazdasági feltételei* is vannak. Jézus Krisztus az egyház feje, nemcsak a lelkünk, hanem az egész valónk felett is Úr akar lenni és az az ő akarata, hogy életünk minden, tehát anyagi vonatkozását is rendeljük alá az ő akaratának. Az egyház Krisztustól adott programjához szervesen hozzá tartozik, hogy az egyháznak fizikai javakat kell azoknak adnia, akik azok nélkül *szüksölködnek*, és az egyháznak magának kell azok anyagi szükségéről gondoskodni, akik teljes idejükkel *az egyházat szolgálják*. Az egyház munkájának az érdeke tehát megkívánja, hogy az egyháznak anyagi javai is legyenek, mert ezek hiányában egyfelől nem tud azokon segíteni, akik szükségben szenvednek, másfelől nem tud olyan embereket szolgálatba állítani, akik minden idejükkel az egyháznak tudnak szolgálni.

Második kérdésünk az, hogy honnan szabad az egyháznak ezeket a javakat nyernie? *Szigorú és tiszta bibliai értelemben az egyháznak kizárólag és csak ma élő tagjainak személyes áldozathozatalából eredő gazdasági javakat szabad elfogadni*, mivel az egyház mint földi intézmény nem élhet önmagán kívüli forrásokból származó erővel. Ha ezt teszi, állandóan veszélyezteti lelki függetlenségét és visszafejleszti hibeiben az egyházért való mindenirányú, tehát gazdasági felelősségérzetét. Minden olyan lépése az egyháznak, amellyel önmagán kívülről akarja munkája gazdasági feltételeit megszerezni, nem más, mint önmagával szembeni merénylet, világos bizonyíték amellett, hogy tagjai még mindig nem tudják, hogy ők komolyan az egyház tagjai. Fenti megállapításunk azonban azt is magában foglalja, hogy az egyháznak tulajdonképpen még az elhalt egyháztagok hagyományával, kegyes alapítványaival sem szabad élnie, mert ezzel is visszafejlesztődik a ma élő tagok személyes és élő anyagi felelőssége az egyház iránt. Szigorú értelemben véve, az egyházi ala-

pítványokat csak abban az esetben szabad tartalékolni, ha az egyházhoz tartozók komoly szükségégei minden tekintetben kielégítettek. Ha pedig ennek a követelménynek az egyház komolyan eleget tesz, akkor minden bizonnyal el kellene osztania minden alapítványát. Mily szörnyű lesz a gazdag alapítványok, földek és tartaléktökékek birtokában élő egyház ítélete, amikor Krisztus rámutat majd azokra, akik nem kaphatták meg földi szükségük megoldását, mivel az az anyagi eszköz, amelyből rajtuk segíteni kellett volna, kötött egyházi tulajdon volt!

Ezzel a tiszta és világos követelménnyel szemben a mai tényleges egyházi helyzet az, hogy hozzávetőleges számítás szerint a ma élő hívek személyes anyagi hozzájárulása kb. csak egyharmadát fedezi az egyházi szükségeknek, a fennmaradó kétharmad terhet az elhalt ősök kegyes alapítványai, a tőlük örökölt földek, házak, erdők jövedelme és az állami támogatás képezi. E két utóbbi anyagi forrásról pedig tudjuk, hogy mennyire bizonytalan értékűek és tartósságuk. Az agrárreform megmutatta, hogy milyen könnyen elveszítheti a legnagyobb gyülekezeti és egyházi intézmény is az évszázadok során felgyarapodott gazdasági alapokat, a bankbukások, kényszeregyezségek pedig kimutatták a bibliai igazságok érvényét: a moly és a rozsdá is megemésztheti a föld kincseit. Egyházunk államsegélye biztosítása iránti fáradósa egyik leghősiesebb küzdelme egyházunk mindenkor felelős tényezőinek, de annak biztosítása, növekedése és csökkenése mindig a széles politika érdekeitől függ.

Történelmi szempontból nézve ezt a súlyos kérdést, egészen magától értetődőnek és természetesennek látszik egyházunk mai gazdasági állapota és berendezkedése, sőt ezen felül azt kell mondanunk, hogy történelmi léte folyamán egyházunk tagjai a maihoz hasonló súlyos személyi terhet sohasem hordoztak egyházunkért, tehát az ideális állapotot sohasem közelítettük meg annyira, mint éppen ma. Ha az állam a benne élő többi egyházak hivatalnokainak fizetésére segélyt ad, egészen jogosnak tekintjük, hogy ebben a segélyben a mi egyházunkat is részesítse, hiszen az államháztartástól nyert ezen segély közvetve éppen a mi hibeinktől fizetett állami adóból térül vissza az egyházhoz.

Ha e kérdés történelmén végigfutunk, még inkább megértjük a mai helyzetet. Egyházunk pénzügyének történetében még sohasem volt

példa arra, hogy az egyház anyagi terheit teljes egészében maguk a hívek hordozzák személy szerint. Egészen a XVIII. század közepéig a mi egyházunkban mai értelemben vett egyházközségről, mint önálló szervezetről beszélni nem lehet. Eddig az időpontig az egyházi vagyont, amelyet egyházunk a római egyháztól örökölt, falun az egyház pátronusa vagy a politikai község, városon a városi tanács kezelte. Maga a pátronus, a község vagy a városi tanács egészítette ki a holt egyházi tőke hozamát a szükséges élő tőkejövedelmekkel. Ez utóbbi jövedelmekhez az egyházhoz tartozó hívek is hozzájárultak, de ez a hozzájárulás nem személyi, hanem dologi teher volt rajtuk, akkor is kellett fizetniök, ha községi illetőségük helyén nem volt református gyülekezet. Nagyjában eddig az időpontig állott fenn az ú. n. egyvallás rendszer is, azaz minden politikai község maga állapította meg, hogy melyik egyház élvezze a politikai község területén fentálló templom és a hozzá tartozó holt és élő tőkék hozamát. A maior pars, vagyis az az egyház, amelyhez a polgárok többsége tartozott, az egész egyházi tőke hozamát megkapta. A kisebb rész pedig vagy beolvadt a nagyobb egyházba, vagy fiókjá lett egy közeli nagyobb egyháznak. Az ellenreformáció előretörése sok helyen visszazorította a mi egyházunkat gazdasági téren is. Egyházi vagyonok kerültek vissza a római egyház kezébe és a pátronusok javarésze szintén elhagyta egyházunkat. Ezzel együtt természetesen az általa kezelt egyházi vagyon is elveszett a mi egyházunk számára. Vegyük ehhez hozzá még azt is, hogy 1848-ban egyfelől a felszabadult jobbágyok tagadták meg az eddig általuk használt urbéri földek utáni egyházi dologi terhek fizetését, másfelől a pátronus földesurak veszítették el eddigi anyagi alapjaik javarészét. Ez a kettős egyházi anyagi veszteség a magyarázata annak, hogy az 1848. XX. t.-c. megszületett, amelynek értelmében az összes bevett felekezetek egyházi és iskolai szükségleteit „közálladalmi költség által” fedezik. Ezt a törvénycikket sohasem lehetett végrehajtani, végrehajtása pedig az egyházi élet még nagyobb elgyengülését, a hívek személyes felelősségének még teljesebb pusztulását idézte volna elő. 1869. óta a népiskolák, 1883. óta a középiskolák és 1898. óta a lelkészek kaptak e törvény alapján államsegélyt, illetve fizeték-kiegészítést. Természetes, hogy a közben eltelt idők alatt gyülekezetek és egyházi intézmények tetemes alapítványokat nyertek és az egyházhoz ragaszkodó hívek áldozatkészsége mindig igyekezett pótolni a dologi természetű egyházi javakban bekövetkezett veszteségeket, de mégis fentáll a tétel, hogy egyházunk mindig arra irányozta a figyelmét, hogy az egyházi élő tőke nagyszabású állandó mozgosítása helyett hol a római egyházi vagyon megszerzésével, hol a pátronusi kegyek megnyerésével, alapít-

ványok gyűjtésével és az államsegély megszerzésével biztosítsa az egyház életének anyagi feltételeit. Nagyon világos, hogy a célszerűségi elv ezt az utat követelte: valamiképpen csak kellett gondoskodni arról a pénzről, amely feltétlenül szükséges volt az egyházi munkák fenntartásához.

Abban a szorult külső és belső helyzetben, amelyben ma van egyházunk, de másfelől azokra a lelki munkákra való tekintettel, amelyek olyan sok ponton mutattak rá arra, hogy sok vonatkozásban útban vagyunk a személyes hiten alapuló igazi református egyházi élet felé, semmiképpen sem időszertlenül az arra való határozott rámutatás, hogy minden tekintetben itt az ideje annak, hogy egyházunk egész gazdasági élete egyre inkább ráépíttessék a hívek személyes felelősségére és áldozathozatalára. Még rágondolni sem jó arra, hogy milyen gazdasági katasztrófát jelentene egyházunkra nézve az állami támogatás megszűnése.

Mindezeket abból az alkalomból mondtuk el, hogy április utolsó hetében egyházi Ifjúsági Keresztyén Egyesületeink szövetsége egyházunk minden gyülekezetéhez és iskolájához azzal a kéréssel fordult, hogy ezen a héten tartassanak olyan összejöveteleket, amelyek a keresztyén sáfárságnak alapkérdéseivel foglalkoznak. A nyugati nagy református egyházak minden gazdasági feltételét javarészből a hívek önkéntes áldozathozatala: sáfársága hozza össze. Nem térhetünk ki mi sem az elől a parancs elől, hogy az egyház egész gazdasági berendezését a hívek és gyülekezetek önkéntes áldozathozatalára kell ráépíteni. Egyházunk jövője iránti komoly felelősségünk más, könnyen megvalósítható, de mindenkifelett hozzánk méltó utat erre nem mutat. Mai egyházi gazdasági rendszerünk alatt egyre öntudatosabban és fokozatosabban kell az önkéntes áldozathozatal parancsát képviselnünk, hacsak nem akarjuk egyházunkat ezen a téren visszafejlesztetni, hacsak nem akarjuk egyházunkat súlyos gazdasági katasztrófának kitenni.

*

Az egyházi vagyonnak ilyen módon való gyarapítása és célszerűsítése az egyetlen olyan mód, amelynek szolgálata teljesen a mi kezünkben van s amely mód az igazi lehetősége az egyház anyagi érdekei szolgálatának.

László Dezső.

Guy R. P. angol lelkész szép vagyonából kertes házakat építtetett szegény munkás családoknak. Mint mondotta: „elég sokat sírt már a sírókkal, most már örülni szeretne az örülőkkel.”

A német belügyminiszter elrendelte, hogy német gyermekeknek ezentúl nem szabad keresztnév gyanánt zsidó neveket adni.

Lelkipásztori munka az egyházellenes munkásság között.

Kis- és nagyvárosi, gyári vagy gyáron kívüli, szegény vagy leszegényedett iparos és munkás hiveink mondhatni csaknem teljesen elszakadtak egyházunktól. Az egyház munkájával szemben vagy ellenséges magatartást vagy pedig teljes közömbösséget tanúsítanak. Különösen mióta a szovjet-mennyország sem bizonyult az Igazi mennyországnak, munkástársadalmunk kezd kiábrándulni a világmegváltó szociális eszmékből és a fellengős ábrándok helyét részben kétségbeesés, részben letargikus közönyösség foglalja el. Az egyház soha jobbkor nem állhatna elő missziói munkájával, mint éppen a mai körülmények között, munkás hiveink lelkiállapotában.

Isten kegyelméből olyan gyülekezetekbe kerültem lelkipásztori munka végzésére, amelyek különösen át voltak szöve a fentjelzett munkásrétegekkel. Az 1930–1934. évek között a szovjet igen erős propagandát fejtett ki munkástömegeinkben. Fizetett ügynökeik a hatóságok minden ébersége ellenére is nem működtek eredménytelenül. Éppen ezek munkájára felvonulások, tüntetések elég gyakoriak voltak. A tanonciskolák és a külváros utcáinak sajátos magatartásából s hangulatából könnyen lehetett következtetni egy-egy tüntetésre vagy más ehhez hasonlóra. Nagyobb ipari telepeken gyakran pattanásig feszült a mesterségesen feltüzelt hangulat. Éppen akkor kerültem egy olyan gyülekezetbe lelkipásztorinak, ahol a nagyszámmal élő gyármunkások indulata heves tüntetésben tört ki. Mindezek felemleltésével csak azt kívánom megbizonyítani, hogy munkástömegeink indulatát ilyen tekintetben kívülről jövő sötét erők irányították és korbácsolták fel.

Általánosan tudott dolog az is, hogy munkás hiveink kilencven százalékban nem egyháziás gondolkodású emberek. Hogy ennek mi az oka, lehet pro és kontra vitatkozni rajta. Annyit mindenesetre megállapíthatom, hogy az egyházat és annak vezetőit elnyomóik közé számították, akik nem az ő, hanem ellenségeik oldalán állnak. Az egyházat és munkásait tehát nem azért becsülik, illetve nem azért helyezkednek vele szembe, mert az az Isten evangéliumáról tesz bizonyosságot, hanem azért, mert az a meggyőződésük, hogy nem arról tesz bizonyosságot. Határozottan megvannak arról győződve, hogy az egyház az ő nagy problémáikat a maga módszerével sohasem tudja megoldani. Azért a vallást magánügynek tekintik, amelyik szerintük határozottan nem árt ugyan, ha meg van, de ha nem volna, sem oldódhatna meg késsőbb az ő problémájuk. Arról győződtem meg, hogy munkástömegeinknek hamis és céltalosan hazug beállítottságú felfogása van a vallásról, egyházzal és annak munkájáról. E felfogásukban annyira bizonyosak, hogy meggyőzni őket az ellenkezőjéről nem kis feladat. Sőt ha az egyház munkása nagyon hangsúlyozza és nagyon kitart evangéliumi felfogása mellett, nagyfokú bizalmatlansággal tekintenek rá. A közöttük való missziói munka kezdetén fontos Pál apostol metódusát követni, aki tejnek itállyal táplálta a gyöngéket és hitben kisdedeket.

Munkástömegeink között eredményesen végeztem lelkipásztori munkát csak személyi pásztoráció útján képzeltem el. Ez a különben minden alaposan végzett missziói munka alapja — a pásztoráció —, nagyfontosságú egyházi munkánk, mely különösen ezen területein eléggé nem hangsúlyozható. Az egyházi munkás magatartása bizalmatlakellő kell hogy legyen, a munkások kérdéseit nem szükséges azonnal ledorongolni, sőt nagy megértéssel kell kezelni mindaddig, ameddig az evangéliumnak kárára nincsen. Necsak kimondottan egyházat szeresse az egyházi munkás, hanem szeresse az egyházat nem szerető és azzal szemben bizalmatlan „munkást” is. Jó itt Jézusra tekinteni, aki míg egyfelől a bűnt halálra ostromozta, a bűnöst magához emelte és megbocsájtott neki. Azért a munkások között csak az induljon el egyházi munkát végezni, aki szereti a munkást, kérdéseivel együtt úgy, ahogy van.

Az egyházi munkásnak mindig a legnehezebb a

munkás bizalmát megnyerni. Pedig, amíg azt meg nem szerezte, hiábavaló minden munkája. Elmondom illusztrációnak a magam esetét. A T. munkásgyülekezet meghívott lelkipásztorának. Szegény gyári munkásokból álló gyülekezet. Az egyháznak óriási adóssága van, épületei romokban, reformáció előtti időkből való gyönyörű csúcsos templomának fedele elrothadt, az eső úgy csurgott bent, mint akárcsak kint. A beiktatás után első kötelességemnek tartottam a templomot megmenteni, annál is inkább, mert nagyon sokban megvolt a hajlandóság arranéve, hogy a templomot eladják, hiszen úgyis alig járnak bele. Két vasárnap is meghirdettem, jöjjenek főképpen a mesteremberek s ne hagyjuk elpusztulni a templomot. Senki sem jött. Mit tehettem mást — pár száz lej megmaradt a beiktatás jövedelméből és fogadtam két olcsó mestert, hogy a templom tetejét átrakják. Egyik reggelen felmentünk a templom tetejére és dolgoztunk. Nagybőmmennyiségű anyagra tett volna szükség. Honnan? — pénz nincsen. Az embereknek nincs szükségük a templomra. Majd megjelenik a kurátor. Hívom, jöjjön ő is a tetőre, legalább többre haladunk. Arra hivatkozik, hogy ő már öregember, szédül és lentmarad. Így dolgozunk pár órát. A hívek először, akik arra járnak — mert híre futott, hogy a pap a templom tetején dolgozik —, mosolyogva, majd bosszankodva, végén megszegyenülve tekintenek fel rédm, s miután látják, hogy a pap komolyan csinálja, amit csinál, mind többen sorakoznak a templom köré s a végén az asszonyok biztatják a fiatalembereket: menjenek segítsenek. Így lassanként előkerülnek balták, lapdók, a tető kezd benépesedni és a munka hatad és halad... A következő vasárnap már többen voltunk templomban. Különösen a fiatalok állottak mellém, s rajtuk keresztül sikerült megnyernem az öregeket is. Az egyház adósságainak törlesztésére bevezettük a napi 1 lejes önkéntes adakozást, asszonyaink és leányaink mindennap minden házhöz bekopogtatnak két hónapon keresztül és gyűjtötték az 1 lejetek. Ezzel az egyháztól elszakott áldozatkészség újra jelelvenedett.

Nehezebben ment a dolog a gyártelepeken lakó munkások között, ahol többször végiglátogattam minden református és nem református családot. Megdöbbenve tapasztaltam, hogy itt közel 400 lelkünk van nagy nyomorban és nélkülözések között. Egyik-másik család vasvillaszemekkel fogadott. A férfi, ha mentem, otthagytott, eltávozott. De nagyrésztük nagy meglepődéssel vette tudomásul, hogy nála van a pap, hiszen ez még nem történt meg vele. Különösen iskolás gyermekeiken keresztül találtam kapcsolópontokat. Majd amikor bizalmasabbak lettek, szociális felfogásomról igyekeztek meggyőződni. Ilyen kérdésekben nem nyilatkoztam, hanem elhelyt minden követ megmozgattam, hogy rongyos és meztelű gyermekeknek ruhát és cipőt szerezzek, s a munkanélkülieknek valami kts ennalót juttassak. A munkások még megszerettek. De az egyháztól és templomtól még mindig idegenkedtek. A fiatalokat már bekapattam a templomba, de az öregek még mindig hosszútódták az utat a telep-től a templomig, ami cirka három és fél kilométer volt. Végre egyszer többen azzal az ajánlattal közelednek hozzám, hogy itt van a régi munkásotthon, amit bezártak, kérjem el a gyárigazgatótól — hátha ideadja s csináljunk abból templomot. Úgy is lett. A gyár igazgatója szívesen adta. A meglehetősen rossz állapotban levő, több év óta nem használt piszkos termet maguk a munkások kitaraktították, bele löccátak csináltak. Ünnepeiket alkal-mával pódiumot állítottak. Lelkem akkor télt meg különösen háldval Isten iránt, amikor egy vasárnapon a termet zsúfolásig megtöltő gyári munkások között hirdethettem az Igét azoknak az embereknek, akik azelőtt 12 esztendővel Kun Bélának a prédikációját hallgatták ugyanebben a tereiben. Mindez, amit itt elmondottam, nem dicsekedés akar lenni, hanem egy bizonyosgtétel amellelt, hogy a munkás is ember, abban is van lélek és kár elhagyni és elhanyagolni azokat, akiket az Úr

Jézus is annyira védelmébe vett. Ha párhuzamot vonok munkástömegeink, valamint földművelő népünk között, örömmel kell megállapítanom: ha munkástömegeinket megnyertük az egyháznak, miután bennük nagyobb kö-

zösségi és egyesületi érzék van mint földművelő népünkben, — akkor intenzívebb egyházi munkánk számára többet jelentenek, mint a másfoglalkozású társadalmi osztályok.
SASS KALMÁN.

Egyházunk és az ifjúság.

Megdöbbenő jelenség nálunk és épen azért a legmegdöbbenőbb, mert általános, hogy mire valaki megtanulja megismerni és megbecsülni az anyaszentegyházat, akkora már meg is öregedett. Egyházunknak és ifjúságunknak igen kevés kapcsolata, közössége van. Ez némileg világjelenség is, hiszen az Istenországa szempontjából a legfontosabb ifjúsági munkát, az IKÉ-t nem az egyház maga kezdeményezte.

Kétségtelen, hogy az ifjúkor az individualizmus kora s természetszerűleg nem áll az ifjúság érdeklődésének körében az egyház, amely kollektivitás. Azután a testi ereje virágzó korát élő ember érthetőleg nem tanúsít különösebb érdeklődést a lelkiek iránt, már pedig az egyház a lelkiekért van. Sőt lényegében lelki dolog is.

Mégis nem nyugodhatunk bele, hogy épen ifjúkorában legyen az embernek legkevesebb köze az egyházhoz. Elsősorban azért nem, mert az evangélium mást tanít: azt tanítja, hogy az egyház anya és kit óv ez az anya, ha nem azt mindenekfölött, aki a legtöbb kísértésnek, lelki veszélynek van kitéve és ez pedig tagadhatatlanul az ifjúság. Másfelől minden általános látászat dacára is az ifjú lélek nem érzéketlen az evangélium iránt, így az egyház iránt sem, hiszen az első tanítványoktól kezdve Krisztus legtöbb és leggyőzedelmesebb követője ezen a világon az ifjakból került ki. S az egyházban igazi egyházat jelentő közösséget, barátságot, testvériséget mindig épen az ifjúság tudta megtalálni, magáévá tenni, sőt a misszió által létrehozni, ott is, ahol nincs. Csak egy példát rá: ma már van a nők közt is, férfiak közt is bibliakör, de az első bibliakörök a múlt században az ifjúság közt alakultak ki. Gondoljunk akár Williams György körére, akár a Christian Endeavour mozgalma, amelyikből ugyan nálunk a felnőttek C. E. mozgalma lett, de amelyik kezdetben ifjúsági bibliakörnek indult.

I.

Anyja-e hát a mi egyházunk az ifjúságnak? Hadd feleljek rá egy másik kérdéssel, a próféta bizonyágtételével: „hát elfelejtkezhet-e az anya a gyermekéről, hogy ne könyörülne méhe fián? És ime, ha el is talál feledkezni, én terölad el nem feledkezem, azt mondja könyörülő Urad.”

Minden bizonygatás helyett hamarabb hadd feleljek egy személyes bizonyágtétellel: rólam nem feledkezett el az egyházam, nekem anyám volt, ha talán egy darabig mostohaanyám is. Mert lehetnek minden egyház életében sötét,

sivár korszakok, de két dolog bizonyos, az egyik az, hogyha el is felejtkeznek az egyház a fiairól, Isten számon tartja és napvilágra hozza az egyház felelősségét is és az elidegenedett ifjúságot is. A másik dolog pedig az, hogy a mai ifjúságnak a mi egyházunk igazán teljes odaadással édesanyja igyekszik lenni. Gondoljunk egyfelől református egyházunk drága virágos kertjeire, az iskolákra és arra a kibeszélhetetlen áldozatkészségére és kereszt vállalására, amit egyházunk ifjúsága lelki gondjáért magára vett. Gondoljunk másfelől ifjúsági munkákra, amint az csodálatos erővel kibontakozott épen a mi erdélyi református anyaszentegyházunkban.

Alig hogy megszülettünk, az elpecsételő keresztiséggel már gondjaiba vesz egyházunk. S végig egész ifjúságunkon keresztül, mialatt mi magunk ezt jóformán észre sem vesszük, nevel, hordoz, vallásitanításon, az istentisztelet és lelki gondozás ezer alkalmain át igyekszik Isten titkaiba beleavatni, inteni, ébresztgetni. Olyan ez, amit éppen mert tulságosan megszoktunk, nagyon is életelemünkéé vált, nem vesszük észre, de azonnal észrevennők, ha hiányzana s csak akkor tudnók igazán, hogy életünk, lelkünk kibontakozásában mit jelent.

Nem is időzöm tovább e kérdésnél. Nem kell elősorolnom hitvallásos iskoláink százait, szeretetintézményeinket, amelyek (árvaház, diakonisszaintézet stb.) elsősorban ifjúságunkért vannak, nem szükséges számokban is kifejez-nem egyházunknak az ifjúságért hozott áldozatát: anya ez, ha olyan botló, olykor elcsüggedő, olykor fiaitól elforduló is, de anya, ki gyermekeit megtagadni sohasem képes, mert az anyai szív szeretetét, gondoskodását nem magából, nem az egyháztagok kollektív szeretetéből meríti, hanem az egyházat létrehozó és fenntartó egyetlen forrásból: Isten Szent Lelkéből.

II.

Nézzük most már az érem másik oldalát vajjon az ifjúságunk valóban hűséges, engedelmes gyermeke-e egyházunknak?

Nem vehetjük mértékadónak itt gyermekeinknek azt a ragaszkodását egyházunkhoz, amire őket a szülők kötelezése szorítja. Az a körülmény, hogy Romániában még állanak felekezeti iskoláink, dacára a velük járó külön súlyos áldozatoknak, s hogy elemi és középiskolásainknak zöme még mindig ezekben készül jövőjére — inkább a szülők, mint az ifjúság egyháza iránti

hűségének a jele. Amint egyedül a szülőket terheli a felelősség azért, hogy sok esetben — bár megvolna a módjuk és alkalmuk rá — nem adják gyermekeiket egyházunk iskoláiba. A vallásórákon való elkerülhetetlen részvétel sem mutathatja az ifjúságnak az egyházhoz való ragaszkodását. Azt, hogy ki nem engedelmes gyermeke ennek a lelki édesanyának, már némileg jelzi a konfirmáció, amelynek elmulasztására, fájdalom, már találunk példát az ifjúság soraiban.

Ifjúságunknak egyháza iránti ragaszkodása, hűsége s rajta át Istennek való engedelmissége azokban a lelki életmozzanatokban tükröződik, amiket az ifjúság önként tesz. Ilyenek a templombajárás, otthoni csendes óra, szolgálat, adakozás, vallásos ünnepélyeken, szeretetvendégségen való részvétel, bibliakör, imaóra, vasárnapi iskola, ifjúsági szövetségek munkájába való bekapcsolódás, melyekbe nemcsak tagként, hanem vezetőként is résztvesz sok ifjú már. Vegyük futólag sorra ezeket.

Az istentiszteletek látogatása iskoláinkban ellenőrzéshez kötött kötelessége minden református tanulónak, így tehát mindenki ott van, legalább az iskolai év folyamán a vasárnap délelőtti istentiszteleteken. Míg egyfelől kétségtelen, hogy a gyakorlat által megszokja az ifjú a templombajarást, nagy baja ennek a rendnek, hogy iskolás dolognak tűnik fel előttük a templomlátogatás s ezért az iskola végeztével nagyon könnyen a templommal is végezni hajlandók. A délutáni istentisztelet önkéntes látogatását pedig már iskolás korukban se látják szükségesnek. Mindezt tekintetbe kell vennünk, mikor tanult ifjúságunk templomkerüléséről panaszkodunk. Hála Istennek azonban ez sem általános tünet. Sok helyen a falusi ifjúság is kötelességszerűen jár templomba. Ez sem egészséges állapot: hagyomány, szokás, erkölcsi kényszer. Még helytelenebb az a szabadság, amellyel iparos ifjúságunk inkább kerüli, mint látogatja az istentiszteletet. A tapasztalat azt mutatja, hogy az ifjúság — akár diák, akár nem diák — ott lett hűséges templomjáróvá (mindig csak egy bizonyos százalékban), ahol nem alkalmazták semmiféle kényszert, de minden módot felhasználtak a hívásra, buzdításra. Sokszor előfordul ez olyanoknál is, kik még nem tették öntudatosan magukévá hitüket, de felébredt lelkükben Isten házában és Igéjének szomjuhozása. Ha elvéve is, de van már példa arra is, hogy az ifjúság nem templomkerüléssel, hanem a rendszeres, pontos templomjárással ad példát, még az annyira elhanyagolt délutáni istentiszteleteken is.

Nem véletlen, hogy az egyetlen rendszeres bibliaolvasó-kalauzunk („Itt az Isten köztünk“, az Ifjú Erdély“ kiadása), ifjúsági kiadvány. A jelek szerint — már amennyire meg lehet állapítani — sok helyen ifjak kedveltették meg az otthoni naponkénti bibliaolvasást s talán a

csendes órát tartók is leginkább közülük kerülnek ki. Külföldön is, úgy látszik, ez a helyzet, aminek magyarázata nem abban rejlik, mintha az ifjúságban több buzgóság lenne, mint a felnőttekben — hiszen az ifjúság bibliátlan többségének hitelensége egyenesen megdöbbenő! Hanem egyszerűen az az oka, hogy a csendes óra formájában új dolog s az új iránt mindig a fejlődésben levő ifjúság a legfogékonyabb.

Legjobban látszik az ifjúság ragaszkodása egyházához a vasárnapi iskolában, ahova igen sok serdültebb, tizenkét-tizennégyéves gyermek-ifjú is jár; de különösen a különböző ifjúsági szövetségekben és bibliakörökben. Dacára a teljesen önkéntes részvételnek, ezek a munkák a lefolyt másfél évtized alatt nem csupán megerősödtek egyházunkban, hanem istenáldotta fejlődésüknek gyümölcsei is vannak. Ifjúságunkon át nem egy ajándékot adott egyházunknak az Úr. Bibliakörös ifjak (theologusok) voltak azok, akik megérezték a felelősséget középiskolás diáktársaik iránt s gyöngeségükben is vállalkozni mertek azok evangélizálására a diáklátogatásokban. Ifjúsági Kereszttyén Egyesületünk tagjai közt vert először gyökeret egyházunk külmiszió iránti felelőssége. Ifjúsági mozgalmunk tagjai közt egyenesen hősiességű megmozdulásokat, az egyház iránti hűségnek és felelősségnek megkapó jeleit látjuk. Az ifjúkor jellegzetes tettvégya itt érvényesül leginkább, itt a legönállóbb, sokszor éppen kezdeményező. De itt tapasztalható leginkább a hirtelen felángolás és ellanyulás is, már pedig a Krisztus ügyét csak kitartással, állhatatossággal lehet igazán szolgálni. Másik el nem hallgatható fogyatékoság e mozgalmakban, hogy nem tudnak eléggé kovász lenni egyházunkban: az ifjúságnak csak nagyon kis részét kapcsolják össze.

Külön meg kell említenünk a bibliaolvasó-nyozást és az imaórát, melyek ugyan elválaszthatatlanok a bibliakörös ifjúsági mozgalmaktól, de ezek egyházunkban való meggyökeresítésében az ifjúságnak a legáldottabb szolgálatra adott alkalmat Isten.

Eltételezve a vallásos ünnepélyeken, szeretetvendégségeken való közreműködéstől s az egyház munkájában vállalt egyéb szolgálatoktól, melyekben nem mindig a szolgálat lelke érvényesült, hanem igen sokszor az érvényesülés lelke szolgáltatót — hadd mutassak rá arra, hogy az első erdélyi nem-lelkész vezetők és vasárnapi iskolai tanítók az ifjúság soraiból kerültek ki s a többséget ma is ők alkotják. A „laikus“ ige hirdetés eme úttörő munkájában látom ifjúságunk legfontosabb szolgálatát egyházunkban.

Légtöbb kívánnivalót talán az ifjúság adakozása hagy hátra. S amilyen biztató a jövőre nézve fentemlített szolgálata, épp olyan aggasztó áldozatkészsége, melynél egyházunk eljövendő berendezkedése előreláthatólag jóval többet, rendszeresebbet kíván. Nyilvánvaló enyhítő kö-

rülmény e tekintetben az, hogy ifjúságunk legnagyobb részének természetszerűleg nincs rendes jövedelmi forrása. Még így is rámutathatunk azonban két tényre, mint amelyek ezen a téren is biztatásul szolgálnak. Egyik az, hogy vasárnap-i iskolásaink adományukkal évről-évre egy-két társuk ellátásáról gondoskodnak szászvárosi árvalházunkban, a másik említésre méltó tény pedig a sáfársági mozgalom, mely Ifjúsági Keresztyén Egyesületünkben nőtt ki s a mai napig legtöbb tagja ifjúságunk soraiból került ki. Nem szabad érdemet látnunk mindezekben, de nem szabad lekicsinyelnünk sem őket, mint Isten kegyelmének nyilvánvaló jeleit.

Mindezek alapján, ha sokat nem is, annyit bátran állíthatunk, hogy míg ifjúságunk egy része érzéketlenül áll lelki édesanyjával szemben, másik része azon az úton van, hogy igazán

hűséges tagja legyen egyházának.

Befejezésül említsük meg még ifjúságunk kritikai magatartását az egyház iránt. Nem időleges jelenség: az ifjúkornak természetében rejlik a kritikai hajlam. S talán, hogy ma fokozatosabb mértékben jelentkezik, nem is csupán a mindent élére állító válságos napok következménye. Ezzel szemben míg meg nem szűntünk óvni ifjúságunkat a történelmi értékek, alapvetések (a történelmi egyház is ilyen!) lerombolásától, nem feledjük azt sem, amit Imre Lajos hangsúlyoz: „Az ifjúságban Isten mindig a figyelmeztető intést küldi az egyháznak, hogy nem tűr meg az egyházban semmit, ami emberi eredetű s nem emberi vélemény fölötti, isteni parancsból áll ott.”

H. J.

„Az ifjúság válsága“. 1930. 14. ol.

Elutasító felelet Canterbury felé.

Az evangélikus legfelsőbb egyháztanács elnöke, Dr. Werner, a szász ev. lutheránus országos egyház országos egyházi hivatalának elnöke, Klozsche, a Nassau—Hesseni evangélikus országos egyház országos egyházi hivatalának elnöke, Kipper, a Schlesswig—Holsteini ev. lutheri országos egyház országos egyházi hivatalának elnöke, Dr. Kinper, a thüringiai evangélikus egyház országos püspöke, Sasse, Mecklenburg ev. lutheri egyházának országos püspöke, Schult, a pfalzi egyesült protestáns-evangélikus-keresztyén egyház országos püspöke, Dicht, az anhalti ev. országos egyház egyháztanácsosa, Lindau, az oldenburgi ev. lutheri egyház országos püspöke, Volkers, a lübecki ev. lutheri egyház püspöke, Belzer és az ausztriai evangélikus egyház legfőbb egyháztanácsának kommisszárus elnöke, Dr. Kauer közös nyilatkozatot tettek, melyben a canterbury-i érsek állásfoglalására következőképp válaszoltak:

„Mint újságjelentésekből kitűnik, a canterbury-i érsek Angliának a Szovjet-unióval való együttműködése mellett lándzsát tört, egyszersmint a „német veszély“ ellenében valamennyi keresztyén egyháznak a pápa vezetése alatti közös frontja megalakítását kereste. Ezzel nyilvánvaló lett, hogy ezen egyházi vezető számára egyház és keresztyénség csak politikai tényezők, melyeket Anglia hatalmi politikai céljainak szolgálatába állíthatónak hisz, hogy erősítse ezzel az újra szabaddá, nagygyá s hatalmassá lett Németországgal szembeni gyűlölet frontját. Számára nem szabadságról s igazságról van szó, mert különben fel kellett volna lépnie azon borzasztó igazságtalanság ellen, amelyet a német népnek a versailles-i szerződés jelentett, különben fel kellett volna szólítania a keresztyén hatalmakat a szovjet-orosz s a korábban vörös-spanyol bolsevizmus szörnységével szemben, különben még számtalan alkalmat talált volna, hogy szembeforduljon az igazságtalansággal és elnyomással. Számára a keresztyén hitről nincs szó, mert különben lehetetlen lenne, hogy a bolsevizmussal, a keresztyénség és minden vallás ellen-ségével szövetséget ajánl.

Számára csak arról van szó, hogy képmutató valóságossággal támogassa azt a politikát, amely a német nép életjoga és életakarata ellen irányul. Ebből azt szűrjük le, hogy a canterbury-i érsek ebben a Németország elleni bekerítő frontban látni reméli a római katolikus egyházat, az orthodox egyházakat, az anglikán és a főbbi világprotestáns egyházakat is. Mi, mint a német egyházak felelős vezetői azonban kijelentjük, hogy ilyen egyházi vezetővel, vagy egyházzal, vagy keresztyénséggel semmi dolgunk sincs. Mi az egész

német néppel együtt tántoríthatatlanul állunk minden német vezére mellett, magunkat feloldhatatlanul s kizárólag a német nép élet- s sorsközösségéhez kötöttnek tudjuk, helyünket és feladatunkat ebben a népben bírjuk, amelyiknek hitben és engedelmességben szolgálunk, mert számunkra az ilyen szolgálat szent elkötelezés.”

Új egyházi intézmények.

Ezenkívül ugyanezen országos egyházi vezetők a következő szövegű közleményt bocsátották a nyilvánosság elé:

„Alulírott országos egyházi vezetők tudomást szerztünk arról a nyilatkozatról, amellyel a német keresztyének nemzeti egyházi egyesülése s evangéliumi lelkészek s laikusok különböző köreiből emberek közös munkára szövetkeztek. Ebben a nyilatkozatban azokról az egyházi erőkről, melyek hajlandók az egyházi kérdéseket pozitív-keresztyén döntés felé vezetni, a következők alaptételek állíthatók fel:

1. Minden római katolikus vagy világprotestáns veretű államfeletti és nemzetközi egyházi s keresztyénség politikai eltorzítása. Valódi keresztyén hit termékenyen csak az adott teremtési rendszeren belül fejlik ki. 2. A keresztyén hit a zsidósággal áthidalhatatlan vallási ellentétben áll. 3. A nemzeti szocializmus harca az egyházak minden politikai hatalmi igénye ellen, küzdelme egy, a német népnek megfelelő világnézetért, világnézeti-politikai oldalról folytatása s befejezője annak a műnek, melyet Luther Márton német reformátor kezdett. Ebben a harcban újra elnyert igazi különbségtevés politika, világnézet és vallás között azonban magától újra elevenné teszi a keresztyén hit igazi értelmét. 4. A német népben őszinte vallásos küzdelem, igazi keresztyén hit növekedése s terjedésére számára előfeltétel a fentálló egyházak közötti rend és tolerancia.

Mi, országos egyházi vezetők, akik a vezérhez s néphez változhatatlan hűségben állunk, helyeseljük ezeket a tételeket, mert meggyőződésünk szerint az itt jelzett magatartásnak jövője van. Elhatároztuk magunkat a vallási tolerancia teljes megőrzése mellett a mi egész egyházi munkánkat ennek megfelelően végezni. Mint ezen az úton való fontos lépést üdvözljük az 1939. márc. 18. s 20. ó-porosz unió evangélikus egyházainak rendelkezéseit.

Első munkaközösségünk a következőknek keresztülvitele:

H I R E I N K

A tiszántúli református egyházkerület — addig is, míg a kérdés egyetemleges szabályozása megtörténik — a nem keresztyén vallású áttérők előkészítése ügyében kötelezte lelképásztórait, hogy az áttérők felvételeinek előkészítését heti két óra alapul vétele mellett és megfelelő tananyag keretében legalább hat, legfeljebb tizenkét hónap alatt végezzék.

A debreceni kollégium és a királyhágómelléki református egyházkerület viszonyának elmélyítésére a lelkesi értekezlet pályatételül kiützte „A debreceni kollégium és egyházkerületünk” tételt.

Göring, a német légi haderő főparancsnoka, a Lüneburg melletti reptélel számára templomot alapított. Evangélikus és katolikus istentiszteleteket felváltva tartanak.

A skót egyház bizottságot szervezett, melynek feladata az egyházak tagjainak előkészítése nemzeti krízis idejére. Azzal is foglalkozik a bizottság, hogyan segíthetne a nő s hogyan tudják a veszélyeztetett területekről a gyermekeket védett helyre hirtelen, gyorsan elvinni.

Oroszországban a hatóságok újabb rendelete szerint a temetői sírokat nem szabad keresztyén jelvényekkel (kereszt stb.) megjelölni.

Finnországban a lelkesek számára tanfolyamot rendeztek, melyen harctéri lelkesi szolgálatra képezik ki a jelentkezőket.

Németországban a Hitler-iffjúság hazafiúi áldozatkészségből lemondott a dohányzásról. A dohányzás elleni propagandát tovább folytatják és azt akarják elérni, hogy a német poigárok nagy része fordítson háttal ennek a haszontalan és észszerűtlen szokásnak. Nagy plakátokcn hirdetik, hogy a dohány rontja az egészséget és rontja az országot.

Göbeltina mánuszi misszióhárusnő, Molnár Mária egykori munkatársa Magyarországon van és külmisziói előadásokat tart, vetített képekkel ismerteti a mánuszi missziói munkát. Református gyülekezeteink oly nagy számban vették igénybe szolgálatát, hogy már csak május közepétől vállalhat új gyülekezeteinkben előadásokat.

Rohamosan zuhan a kisebbségi főiskolai hallgatók száma. Egy a kolozsvári Kereskedelmi Akadémia hallgatóiról közölt kimutatás szerint, a kisebbségi hallgatók létszáma a háború előtti helyzethez viszonyítva 95 százalékról 5 százalékra visszaesést mutat. Ennek egyik oka részben az is, hogy a magyar fiatalok még mindig idegenkedik a kereskedelmi pályától.

A skót egyház bizottságot küldött ki annak meg tárgyalására, hogyan tudná a rádió még eredményesebben teljesíteni az egyházzal szembeni kötelességét. Érdekes, hogy senki nem ellenezte a rádió vallásos szolgálatát, sőt egyre erőteljesebben követelték az ilyen irányú munkát.

Az új német vallás-reformáció és az unitáriusok. Érdekes cikket közöl erről a kérdéstről az erdélyi unitárius egyház lapja, az „Unitárius Közlöny”. A lap cikkirója a németországi egyházi helyzetet ismertette arra a megállapításra jut, hogy a német népnek új vallási felfogásra volt szüksége, hogy kiemelkedhessék szomorú elesettségéből. Ehez szerinte a bűnt tanító hitfelfogás nem képesíthette. Optimista világnézetre kellett tehát felépítse ezt az új jövőt. Ezt kísérelte meg „a hitlerizmus egyik legmarkánsabb képviselője Rosenberg, a Führer egyik legmeghittebb embere, aki az összehasonlító vallástudományak; és a történelemnek egyik legjobb ismerője . . .” Cikkirő végül megállapítja,

hogy az, amit ezek az urak akarnak egészen megfelelő az unitárius egyház felfogásának s azért sajnálkozását fejezi ki, hogy ennek ismerete hiányában tapogatózó lépéseket tesznek, mikor pedig itt kész rendszert kapnának. Mindenesetre feltűnő az unitáriusoknak ez a szerelmi valomása a rosenbergi irányzat felé! (Ev. Élet.)

A Moslem World című lapban egy nagytekintélyű mohamedán vezérember arról ír, hogy a keresztyénség ma erősebb, mint bármikor volt a történelem folyamán. S az egész világon jelentkező zűrzavaros állapotot egyedül a tiszta keresztyénség tudja megoldani.

A német református egyházak szövetségének hivatalos lapja: a Reformierte Kirchenzeitung megjelenését beállították.

Megalakult a jószág ligája Franciaországban. Tagja lehet minden gyermek, aki reggelenként elhatározza, hogy aznap valami jót fog elkövetni és este számot ad az eredményről úgy, hogy leírja jótettét egy darab papírosra s névtelenül beadja az iskolába. Ilyeneket olvashatunk: Egy koldussal találkoztam, nem volt pénzem, köszöntem neki.

Oroszországban 950 éves évfordulóját akarták ünnepelni a keresztyénség felvételének. A szovjethatóságok megtiltották az ünnepséget.

A finn népfőiskola 1889-ben indult meg Porvooban. Három évvel később már 10 népfőiskola működött s ma 59 népfőiskolában 400 oktató és 3572 hallgató végzi ezt a nagyjelentőségű munkát. Ez évben ünneplik az első népfőiskola 50 éves jubileumát.

A szovjetországi istentelnek lapja, a Beszbosnik arról panaszkodik, hogy egyházi célra tilos a gyűjtés Oroszországban és mégis kiépült a hívek pénzügyi szervezete, mégis összeadják azt a pénzt, amely a lelkesek eltartását és a szegények támogatását lehetővé teszi.

Az Egyesült Államokban 56 évvel jelezte a lakosságnak csupán mintegy 20 százaléka tartozott valamilyen egyházhoz. Ma a lakosságnak szinte 50%-a valamely egyház bejelentett tagja.

A groningeni járásbíróság egy református lelkeszt elítélt azon a címen, hogy megszegte a vasárnapi, illetőleg az ünnepi munkaszünetet. A lelkesz Ürnapiján délután kertjében kis kézivarrógépen dolgozott. Egy csendőr meglátta és feljelentette a lelkeszt az ünnepi munkaszünet megszegése miatt. A lelkesz azzal védekezett, hogy csak szórakozásképpen foglalatalkodott a varrógéppel és időtöltésből használta azt. A bíróság azonban nem fogadta el védekezését és elítélte őt három hollandi forint pénzbírságra vagy meg nem fizetés esetén háromnapos elzárásra.

Dávid Gyula Református Gyülekezeti Élet címen a Harangszó folytatásaképpen új néplapot indított. A szénior közösség a Harangszó pártolásában is előljárt. Ezt a lapot se hagyjuk. Élőfizetési díja évi 50 lej. Gyülekezeteinkben tegyünk meg mindent e lap terjedése érdekében. A SzO. minden tagja ismerje magáénak ezt az újságot.

Egyházunk vagyoni állapotáról, új gazdasági lehetőségeiről és a sáfársági mozgalom óriási, egyetemes jelentőségéről ad világos képet

DR. IMRE LAJOS:

A SÁFÁRKODÓ EGYHÁZ
c. könyve. Ára 10 lej. Megrendelhető kiadóhivatalunkban.

Szerkesztésért felel: DR. TAVASZY SÁNDOR.

Nyomatott a „Grafica” könyvnyomdában, Cluj.

Bun de Imprimat